

Szpilczyński, Stanisław

Kontakty Odon Bujwida z Ludwikiem Pasteurem

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/4, 811-812

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zadanie, polegające na popularyzacji zbieractwa przedmiotów z dziedziny historii techniki i kultury materialnej.

W perspektywie Muzeum Techniki przewiduje organizowanie podobnych do opisanej imprez, również pokazów indywidualnych kolekcji w całości.

J. J.

KONTAKTY ODONA BUJWIDA Z LUDWIKIEM PASTEUREM

Nawiązując do 150 rocznicy urodzin Ludwika Pasteura (1822—1895) — uroczyste obchodzonej niedawno we Francji — słuszne wydaje się przypomnieć o przyjaźni i naukowych kontaktach z nim naszego wybitnego uczonego Odonu Bujwida (1857—1942), założyciela pierwszej w świecie po pasteurowskiej pracowni szczepionek przeciw wściekliźnie w Warszawie¹.

Bibliografia prac naukowych Bujwida obejmuje 386 pozycji, wśród których znajduje się pierwszy w Polsce podręcznik mikrobiologii. Działalność swoją prowadził on zarówno w rodzinnym mieście — Warszawie, jak i w Petersburgu i Odessie, najdłużej zaś w Krakowie na stanowisku profesora higieny i mikrobiologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Trudno wyliczyć tytuły prac Bujwida, dlatego słuszniej będzie zaakcentować tylko najważniejsze poruszane w nich problemy. Opracował on biochemiczny odczyn swoisty przecinkowca cholery — stosowany jeszcze i dzisiaj, jako jeden z pierwszych w świecie uzyskał hodowlę chorobotwórczych promieniowców, a ponadto wykazał wpływ cukru gronowego na przebieg procesów ropnych u cukrzyków. Wsławił się wprowadzeniem do lecznictwa behringowskich szczepionek przeciwydfterytycznych produkcji krajowej oraz wprowadzeniem badania żywności w dużych miastach i kontroli higieniczno-sanitarnej wodociągów.

Bujwid walczył także o emancypację kobiet, doprowadzając do utworzenia w Krakowie w 1896 r. pierwszego w Polsce gimnazjum żeńskiego oraz do dopuszczenia kobiet do studiów medycznych. Był zapalonym esperantystą i nauczycielem tego języka. Uczony ten interesował się żywo zagadnieniami społecznymi i problemami klasy robotniczej, dom jego był miejscem spotkań i konferencji na te tematy.

Zdążając śladami Roberta Kocha (1843—1910), z którym łączyły go również kontakty naukowe, wyprodukował Bujwid zawiesinę o nazwie Tuberkulina. Nazwę tą przejął od niego Koch nazywając swój preparat Alt-Tuberkulin. Aby upewnić się o skuteczności Tuberkuliny Bujwid zwrócił się do Ludwika Pasteura

¹ Autor niniejszej notatki korzystał m.in. z następujących materiałów: *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego 1864—1945*, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego; O. Bujwid: *Powstanie Zakładów Szczepień przeciwko wściekliźnie w Warszawie i Krakowie*. „Warszawskie Czasopismo Lekarskie” 1937 nr 14 s. 274, nr 11 s. 256 B. Gołąbowa: *Odon Bujwid*. „Przegląd Lekarski” 1945 nr 8 s. 165; F. Walter: *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za okres wojny 1939—1945*. Kraków 1946 s. 55; B. Drobner: *Fanatyk nauki*. „Problemy” 1957 nr 12 s. 908; S. Slopek: *Setna rocznica urodzin pioniera polskiej mikrobiologii Odonu Bujwida*. „Postępy Higieny i Medycyny Doświadczalnej” 1957 nr 11 s. 489; T. Hordakowski: *W setną rocznicę urodzin dra Odonu Bujwida*. „Echo Krakowa” 1957 nr 280; A. Czerwiński: *Odon Bujwid — polski Pasteur*. „Gazeta Krakowska” 1958 nr 30; S. Slopek: *In Commemoration of the Centenary of the Birth of Odon Bujwid, Polish Pioneer in Bacteriology and Hygiene*. „Polish Medical History and Science Bulletin” 1959 nr 5 s. 35; Z. Przybyłkiewicz: *Odo Bujwid (1857—1942) W: Nauki medyczne w sześćsetlecie Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1. *Zyciorisy*. Kraków 1963 s. 256—280; Tenże: *Mikrobiologia. Powstanie i rozwój katedry mikrobiologii w Krakowie*, jw. T. 2. *Historia katedr* s. 614—616.

z prośbą o jej potwierdzenie. Otrzymał w odpowiedzi serdeczny list: „Mój drogi Bujwidzie, otrzymałem list, w którym mnie Pan informuje o uzyskaniu zawiesiny o właściwościach biologicznych, jak Kocha. Spieszę Panu pogratulować. Z wielką przyjemnością będę czekał na opis, o którym mi Pan wspomniał i te części jego z przeznaczeniem dla Akademii Nauk w Paryżu, ale pragnąłbym zarazem otrzymać choćby małą ilość cennego produktu dla dokonania niezbędnych prób potwierdzających jego właściwości. Proszę jak najszybciej o wiadomość. Oddany L. Pasteur”.

Z listu Pasteura możemy się domyślać wartości osiągnięć naukowych Odonu Bujwida w badaniach nad gruźlicą, świadczy on jednocześnie o serdecznych stosunkach jakie ich łączyły. W 1886 r., na wiadomość o otrzymaniu przez Pasteura szczepionki przeciw wścieklicznie Bujwid zwrócił się do niego z nową prośbą o umożliwienie zapoznania się z jej produkcją. Otrzymał wtedy równie serdeczną odpowiedź: „Może Pan, Szanowny Kolego przyjechać i zapoznać się ze szczepionkami przeciw wścieklicznie jeśli tylko Pan tego pragnie”. W tymże roku Bujwid udał się rzeczywiście do Paryża, gdzie przy pomocy współpracowników Pasteura, doktorów Roux i Granchera, poznał metodę szczepienia przeciw wścieklicznie i jej technikę. Gdy wracał do kraju otrzymał w podarunku od Pasteura dwa króliki zakażone zarazkiem wściekliczny i przywiózł je do Warszawy. Przedstawiały one cenny materiał, który dał mu możliwość zapoczątkowania produkcji szczepionek. Odtąd chorzy pokąsani przez wściekłe psy nie odbywali już uciążliwej podróży do Paryżu do instytutu Pasteura, lecz byli na miejscu uodparniani. Pierwszym pacjentem zaszczepionym w Polsce przez Odonu Bujwida był ośmioletni chłopczyk nazwiskiem Trzasczka. Tak dzięki zainteresowaniom i zapobiegliwości Bujwida zaczęła się w Polsce pasteurowska era.

Stanisław Szpilczyński

OTWARCIE STAŁEJ EKSPOZYCJI POŚWIĘCONEJ ZYGMUNTOWI GLOGEROWI

14 lipca 1973 r. w Tykocinie odbyło się otwarcie punktu muzealnego poświęconego życiu i twórczości wielce zasłużonego starożytnika, archeologa, etnografa i folklorysty, organizatora i pierwszego prezesa Towarzystwa Krajoznawczego w Warszawie — Zygmunta Glogera.

Punkt ten zorganizowano z inicjatywy Muzeum Okręgowego w Białymstoku, a pomysł ekspozycji powstał już w 1972 r., podczas wystawy prac Glogera w białostockim ratuszu. Gmina w Tykocinie wydzierżawiła lokal w osiemnastowiecznym dworku, w którym kiedyś przebywał podobno Gloger. Ważniejsze materiały pochodzą ze zbiorów Okręgowego Muzeum Archeologicznego w Krakowie oraz Muzeum Narodowego w Warszawie. W dwóch salach zebrano dokumenty, poświęcone życiu uczonego, pamiątki osobiste, listy m.in. do Oskara Kolberga, Henryka Łopacińskiego i do redakcji „Kłosów”, a także pierwsze prace etnograficzne dotyczące głównie okolic Tykocina. Znajdują się tam również materiały poświęcone pamięci matki Glogera — Michaliny z Wojnów, a także zbiory narzędzi i ozdób z kamienia i krzemienia odnalezione przez niego na Podlasiu. Otwarcia nowej placówki dokonał kierownik Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku — Antoni Grześkiewicz, a zaopiekuje się nią społecznie p. Ignacy Roszkowski.